Bohusläns museum
RAPPORT 2021:17

En härd vid Rimnersvallen

Arkeologisk förundersökning
L1967:8382 (Uddevalla 29:1), Elseberg 1:48
Uddevalla socken, Uddevalla kommun
Mattias Frisk och Oscar Ortman

BOHUSLÄNS MUSEUM

Bohusläns museum
RAPPORT 2021:17

En härd vid Rimnersvallen

Arkeologisk förundersökning

L1967:8382 (Uddevalla 29:1), Elseberg 1:48

Uddevalla socken, Uddevalla kommun

Mattias Frisk och Oscar Ortman

BOHUSLÄNS MUSEUM

Bohusläns museum
Museigatan 1
Box 403
451 19 Uddevalla
tel 0522-65 65 00
info@bohuslansmuseum.se
www.bohuslansmuseum.se

ISSN 1650-3368
Författare Mattias Frisk och Oscar Ortman
Redaktör rapportserie Magnus Rolöf
Grafisk form Lisa K Larsson
Layout och teknisk redigering Magnus Rolöf
Omslagsbild Foto av Oscar Ortman, Bohusläns museum. Bilden visar hur Mattias Frisk mäter in schakt 2.
Upphovsrätt Om inget annat anges, enligt Creative Commons licens CC BY. http://creativecommons.org
Kartor ur allmänt kartmaterial, © Lantmäteriverket medgivande 90.8012

Innehåll

Sammanfattning 6
Bakgrund 6
Landskapsbild 6
Naturlandskap 6
Kulturlandskap 6
Fornlämningsmiljö 6
Tidigare undersökningar 6
Syfte och frågeställningar 7
Metod 7
Genomförande 10
Resultat 10
Resultat gentemot undersökningsplanen 11
Slutsatser samt åtgärdsförslag 11
Referenser 12
Tekniska och administrativa uppgifter 13
Bilagor 13

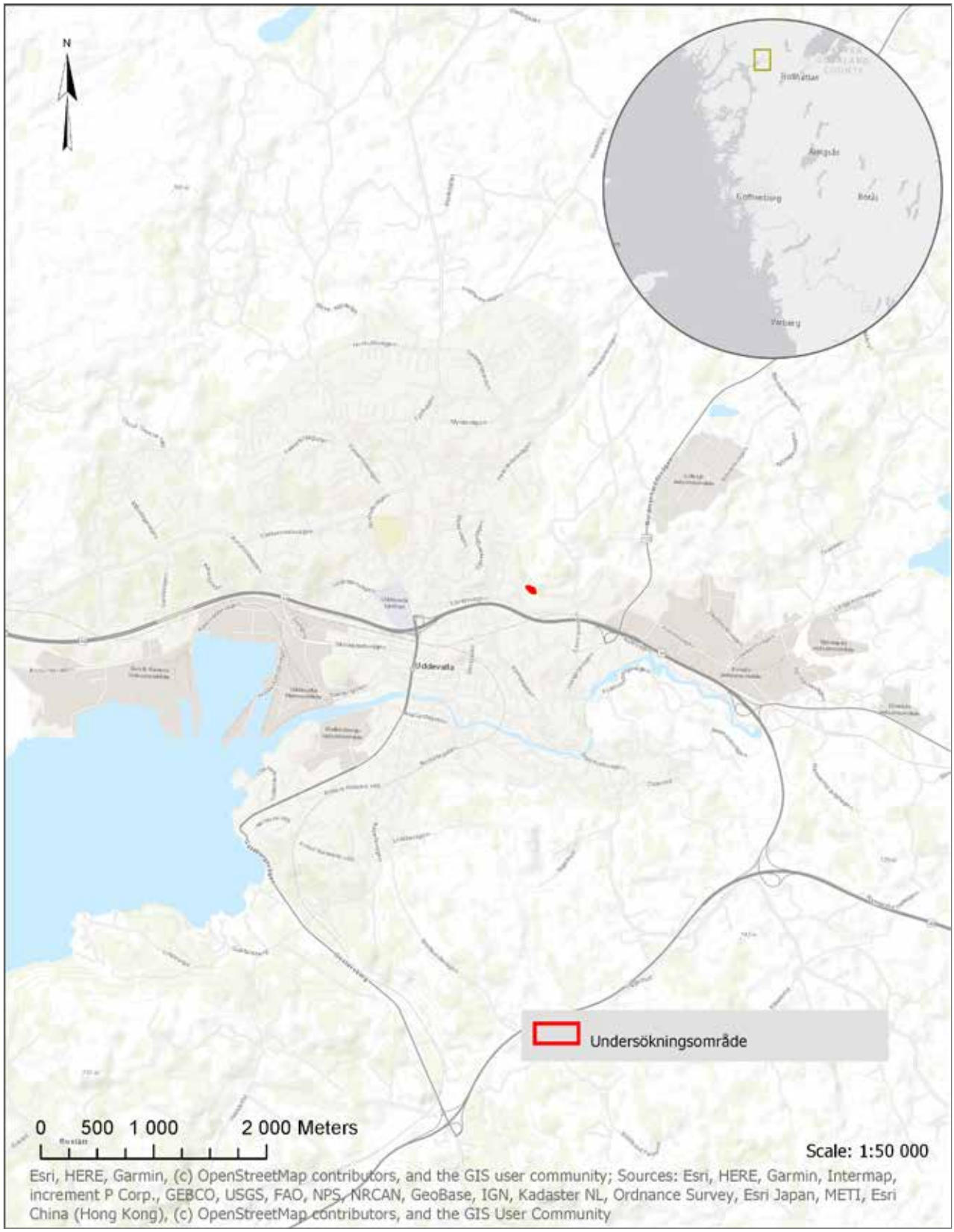

Figur 1. Karta med platsen för undersökningen markerad. Grundkarta ESRI. Skala 1:50 000.

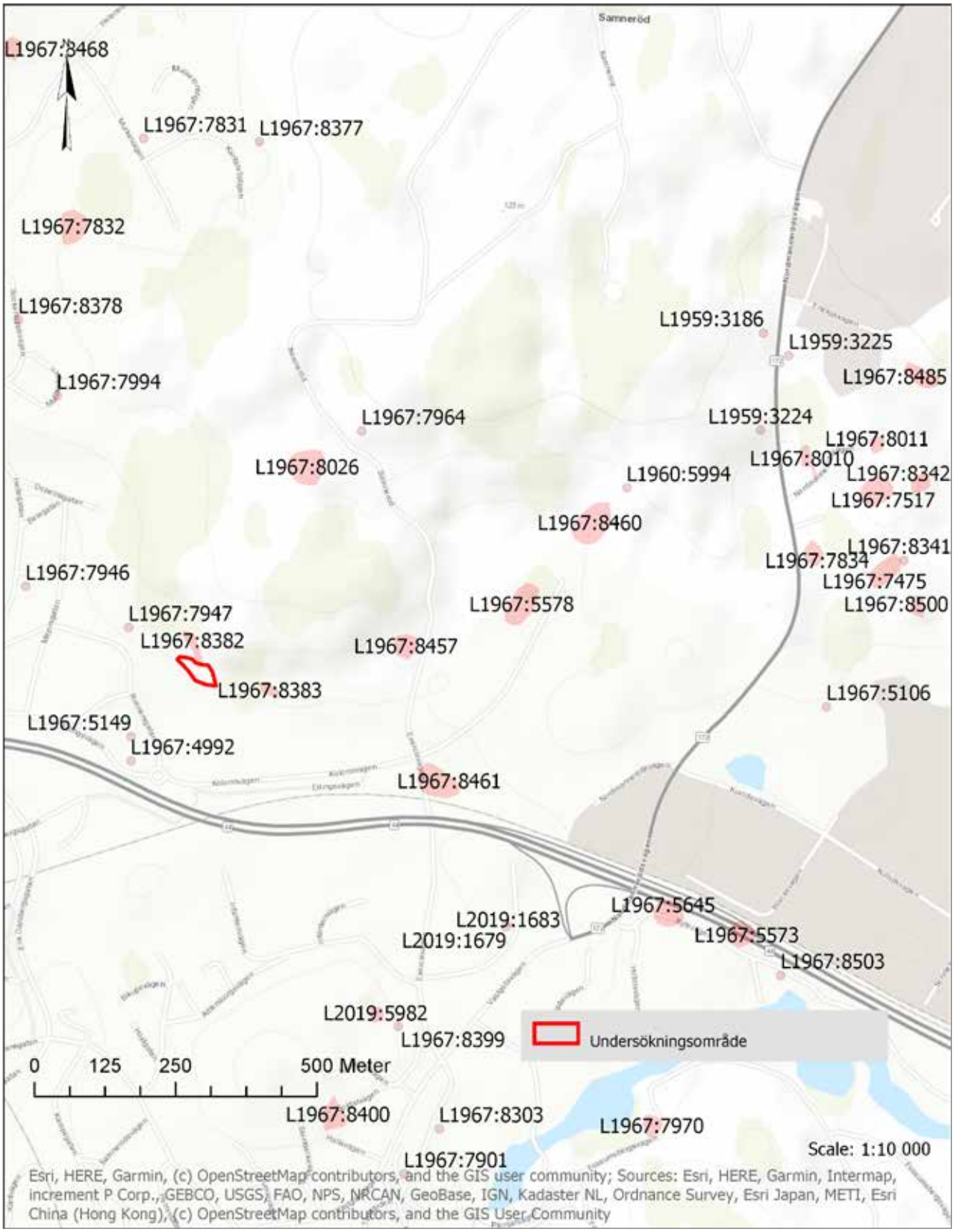

Figur 2 Karta med platsen för undersökningen samt närliggande lämningar markerade. Grundkarta ESRI. Skala 1:10 000.

Sammanfattning

Bohusläns museum har i enlighet med Länsstyrelsens beslut genomfört en avgränsande förundersökning av fornlämning boplats L1967:8382 (Uddevalla 29:1). Förundersökningen kom att innefatta fyra schakt och fyra provgropar. De fyra provgroparna grävdes i undersökningsområdets västra del, innanför Rimnersvallens avgränsning som löpte igenom området. Maskin hade ej tillträde till detta område. Provgroparnas storlek var 0,4–0,5 × 0,5 meter stora och kom att grävas ner till steril mark på ett medeldjup av cirka 0,2–0,3 meter. Inget av antikvariskt intresse påträffades i dessa provgropar. De fyra schakt som grävdes var mellan 4–10 meter långa och 1,5–2 meter breda. I schakt 4 påträffades en härd inom den tidigare kända boplatsens utsträckning. I de återstående tre schakten påträffades inget av antikvariskt intresse då dessa innehöll påförda och omrörda massor, sannolikt från de markarbeten som den intilliggande Rimnersvallen medfört.

Bakgrund

Bohusläns museum har i enlighet med Länsstyrelsens beslut genomfört en avgränsande förundersökning av fornlämning boplats L1967:8382 (Uddevalla 29:1) inför detaljplan.

Landskapsbild

Naturlandskap

Fornlämning L1967:8382 och förundersökningsområdet ligger beläget på en mindre platå/moränrygg i en ekrandsskog, cirka 45 meter över havet mellan vad som idag utgörs av Rimnersvallens idrottsanläggning i söder och Herrestadsfjället i norr (fig. 2). Ytterligare någon kilometer åt nord–nordöst påträffas Samneröd-Kuröds skalbankar. Fornlämningen, en boplats, är genom fynd typdaterad till senmesolitikum och Lihultskultur, cirka 6000–4000 f. Kr. och var vid den tiden placerad vid foten av fjället invid kanten av en större grund vik (Kindgren 1998; Cullberg et al. 1981).

Kulturlandskap

Landeriet Elseberg och tillhörande tegelbruk anlades av köpmannen Sven Olof Sandberg på mitten av 1700-talet. Landeriet är döpt efter hans hustru Elsa Fehman (1708–1779) och det äldsta belägget är från boupptecknin efter henne 1779 (Lindstam 1966:159). Tegelbruket anlades 1749 och i slutet av 1800-talet ägdes det av överstelöjtnanten och riddaren C.F. Edling (Historiskt och geografiskt lexikon (1859–1870)). Landeriet Mariebergs äldsta belägg är från 1733 (a.a.:177). Landeriet är uppkallat efter Maria Hjelmberg, som efter makens död 1746 flyttar in till staden (Kristensson 1953:260). Gudmun Olsson Bagge (1748–1811) kom senare att äga Marieberg och anlägga ett brännvinsbränneri som brann 1843 (Kristensson 1956:53, 204). I mitten av 1800-talet började man planera för en vattenledning från Marieberg till staden (Kristensson 1956:286, 290).

Fornlämningsmiljö

Fornlämningen L1967:8382 (Uddevalla 29) utgör en av flertalet boplatser i området, placerade likt ett pärlband längs med liknande platser i landskapet (fig. 2). Strax väster om den berörda fornlämningen påträffas de tre stenåldersboplatserna L1967:7965 (Uddevalla 26), L1967:7946 (Uddevalla 27) samt L1967:7947 (Uddevalla 28). Åt öster påträffas boplats L1967:8383 (Uddevalla 30) samt den nu förstörda boplatsen L1967:8457 (Uddevalla 31). Dateringen av dessa boplatser är oklar men deras liknande läge kring den gamla viken strax söder om fjället, samt att de alla ligger på mellan 30–45 meter över havet, med lägst placering i väst och högst i öst, tyder på att de troligen kan knytas till samma tidsperiod och kultur men med vissa förändringar och skiftningar i boplatsmönster.

Tidigare undersökningar

Boplatsen upptäcktes av Fanjunkare Bengt Lindahl på 1930-talet och finns upptagen i Knut Tinnbergs inventering av fornlämningar inom Uddevalla stads obebyggda områden vintern 1938–1939 (Tinnberg, 1939). I samband med projektet *De första människorna i Bohuslän* (Cullberg 1981) provgrävdes boplatsen i augusti 1980 (fig. 3). Fynd påträffades på två nivåer, dels på 40 och dels på 45 meter över havet. Boplatsens koncentration eller tyngdpunkt kunde inte identifieras. I provgrop 2 hittade man en ensidig kärna. I provgrop 12 hittade man ett kort spånfragment med brukningsspån och nio avslag. I övrigt hittades sparsamt med flinta i ytterligare fem av de sammanlagt tolv halvmeterstora provgroparna (Kindgren & Olsson 1980).

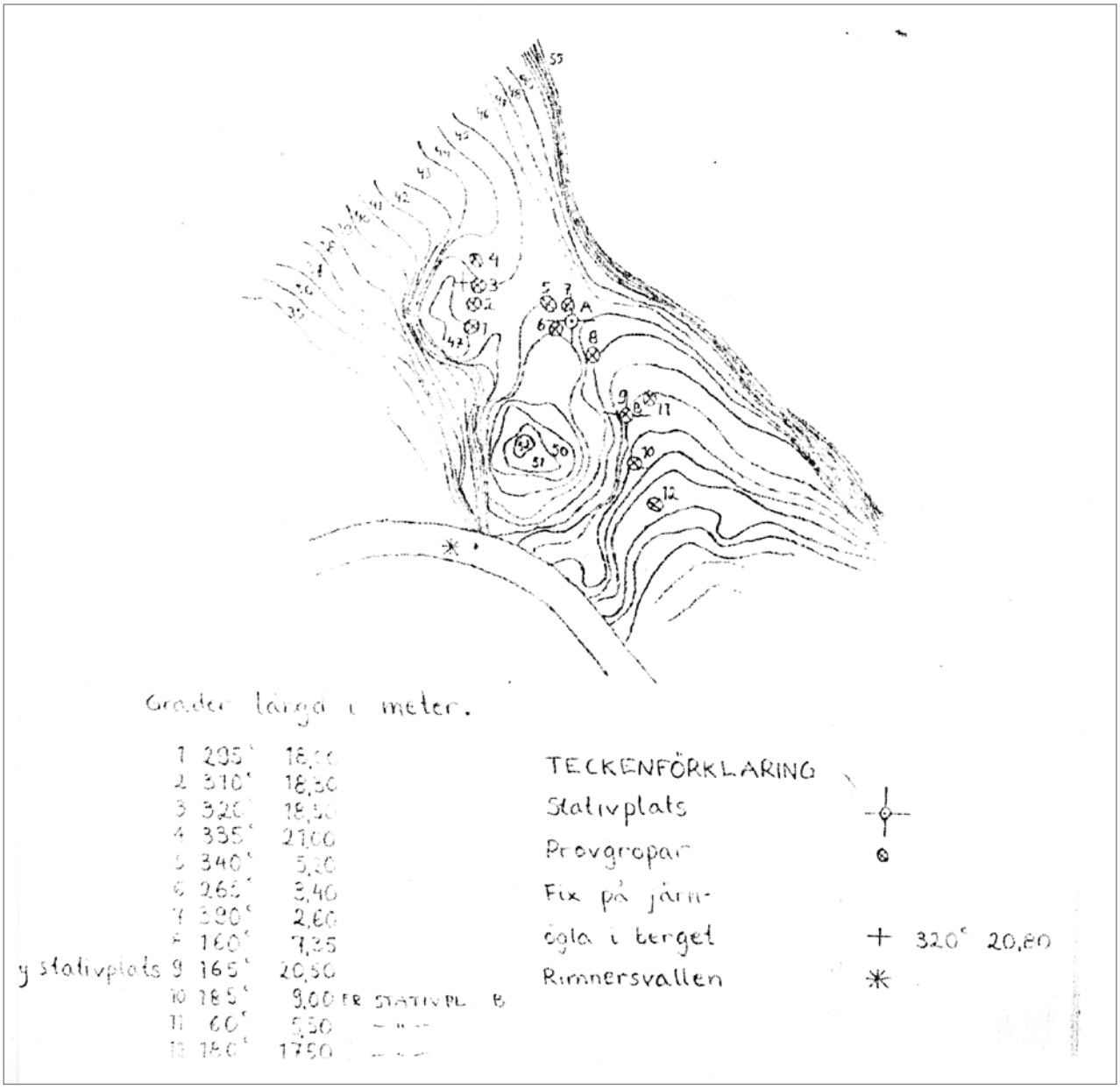

Figur 3. Plankarta över provgropar grävda vid provgrävningen 1980. Kartan upprättad av Kindgren & Olsson (Cullberg et al. 1981). Även originalet är tämligen otydligt. Kartan är något beskuren från originalet. Skala 1:1 000.

Syfte och frågeställningar

Syftet med förundersökningen är att avgränsa fornlämningen gentemot arbetsföretaget.

Metod

Den formulerade metoden inför uppdraget var: Den avgränsande förundersökningen ämnar i första hand att företas genom schaktningsarbete med grävmaskin samt provgropsgrävning där maskin ej har tillträde. Detta gäller främst det område som är beläget innanför Rimnersvallens stängsel i undersökningsområdets västra del. Undersökningsområdet är rikt på block och sten vilket kommer påverka placeringen av schakt. Likaså har ekolog från Uddevalla kommun begärt ett säkerhetsavstånd från samtliga ekar samt ett 5 meters säkerhetsavstånd från den skyddade floran i undersökningsområdets södra utkant. Den avgränsade förundersökningen

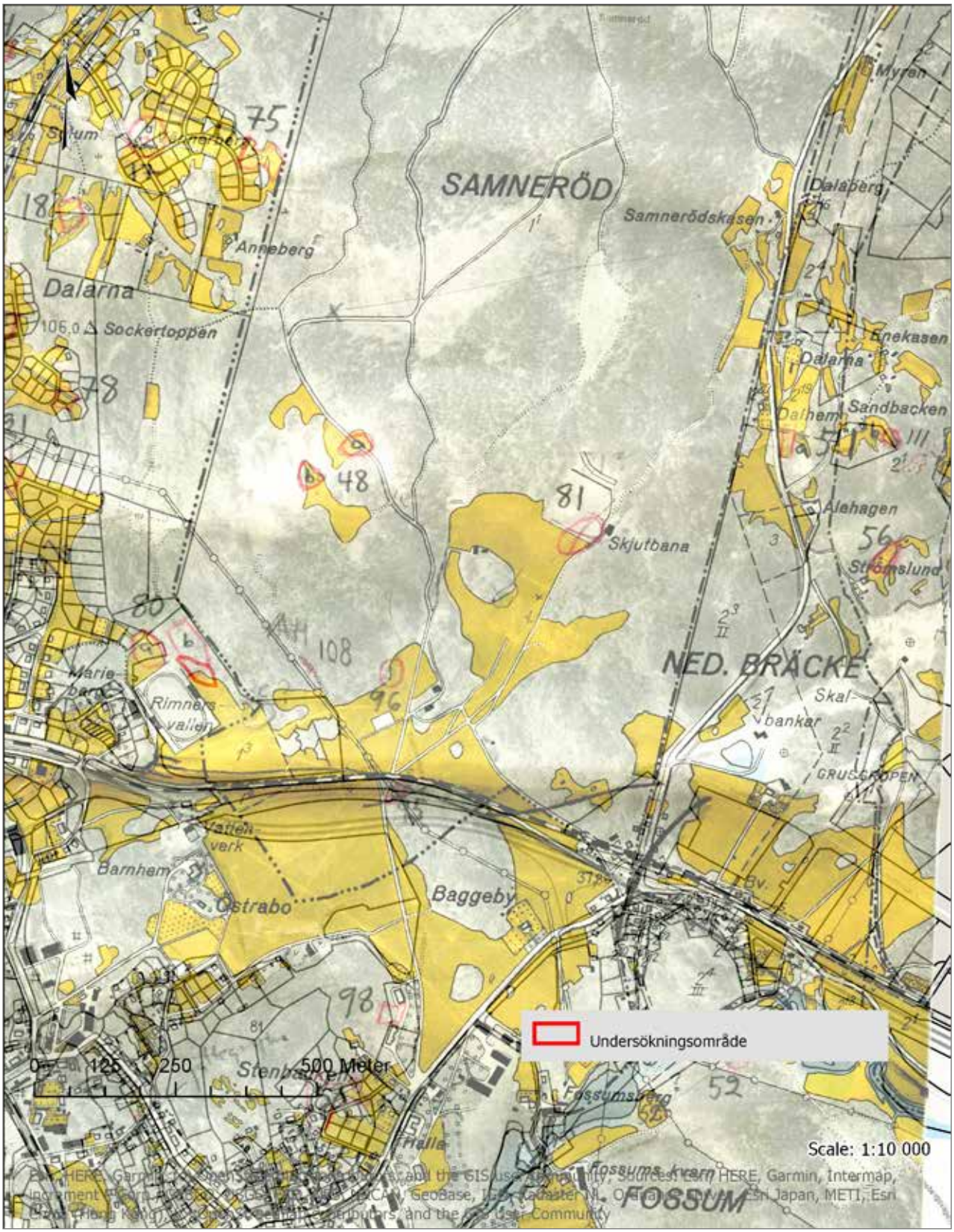

Figur 4. Ekonomiska kartan från 1930-tal.

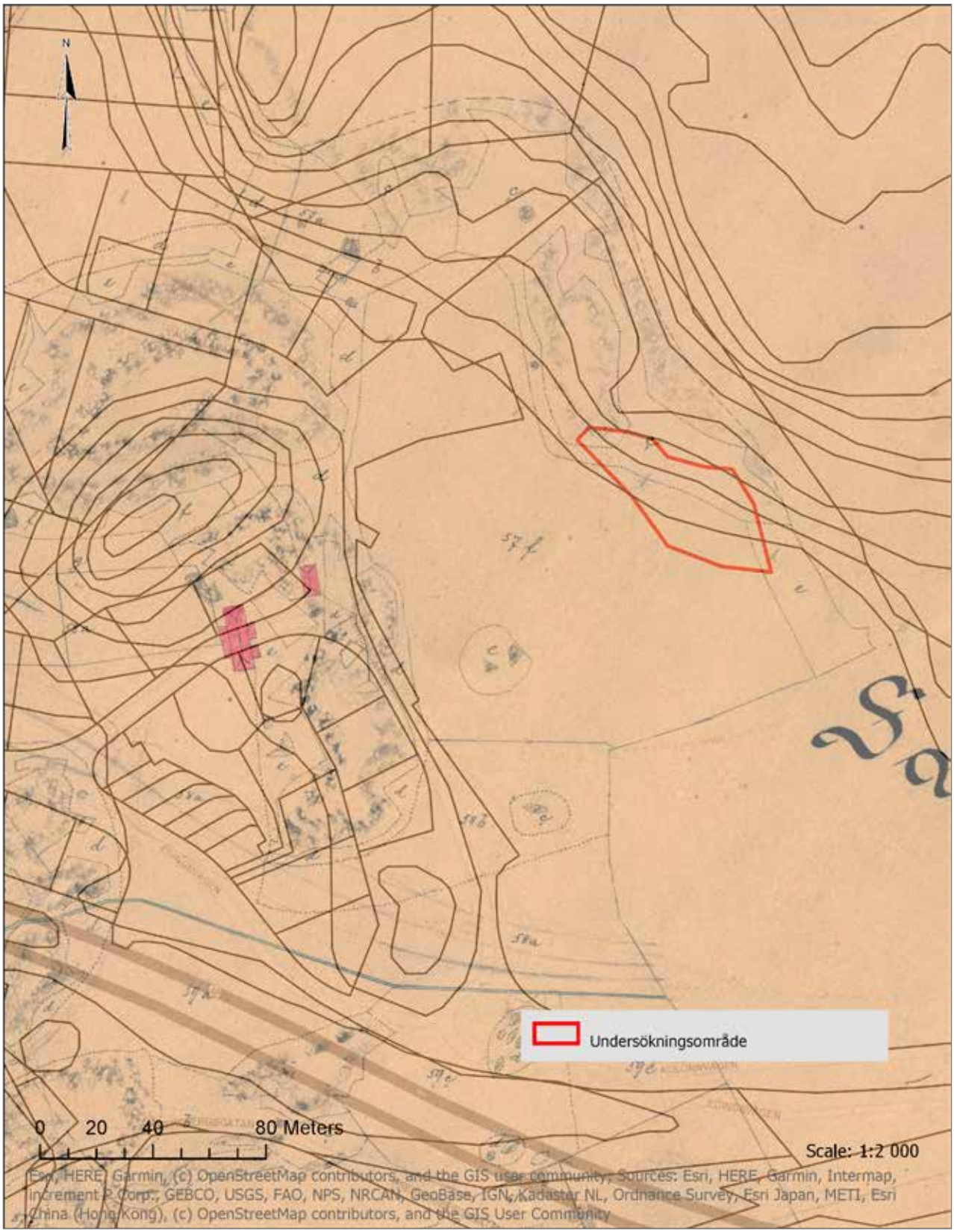

Figur 5. Utdrag ur 1829 års karta över Uddevalla stad. Landeriet Marieberg till vänster i bilden.

avser inga prover eller analyser. Påträffade anläggningar, lämningar och lager undersöks endast för att fastställa karaktär samt för att förvissas om dessa utgör del i fornlämningen. Fynd tillvaratas endast vid ett stort vetenskapligt och/eller pedagogiskt värde. Dokumentation av schakt och grävda ytor sker med hjälp av GPS samt foto.

Genomförande

Schaktningsarbetet utfördes med grävmaskin och planeringsskopa. Grävenheterna grävdes för hand med hjälp av spade och skärslev. Schaktens placering centrerades främst kring de tillgängliga ytorna kring den stig som löper igenom undersökningsområdet. Provgroparna förlades innanför det stängsel hörandes Rimnersvallen till då grävmaskin ej hade tillträde till detta område. Samtliga schakt och grävenheter mättes in och dokumenterades med GPS och foto. Den anläggning som påträffades vid förundersökningen rensades fram och dokumenterades i plan med GPS och foto.

Resultat

Sammantaget grävdes fyra undersökningsschakt och fyra grävenheter inom undersökningsområdet (fig. 6). De fyra grävenheterna var 0,4–0,5 × 0,5 meter stora och kom att grävas ner till steril mark på ett medeldjup av cirka 0,2–0,3 meter. Inget av antikvariskt intresse påträffades i dessa provgropar. I tre av schakten påträffades endast påförda och omrörda massor innehållandes glas, skalgrus, skrot samt tomhylsor. I det återstående schaktet (schakt 4), påträffades en anläggning i form av en härd. Härdens placering och karaktär kunde rumsligt knytas den till den redan befintliga fornlämningen. Inga fynd eller lämningar av antikvariskt intresse gjordes i de fyra grävenheterna, placerade strax väster om fornlämningen. Efter genomförd förundersökning anses fornlämningen, inom undersökningsområdet, vara avgränsad. Ingen justering av fornlämningens utbredning har gjorts och den bibehåller sin nuvarande utbredning.

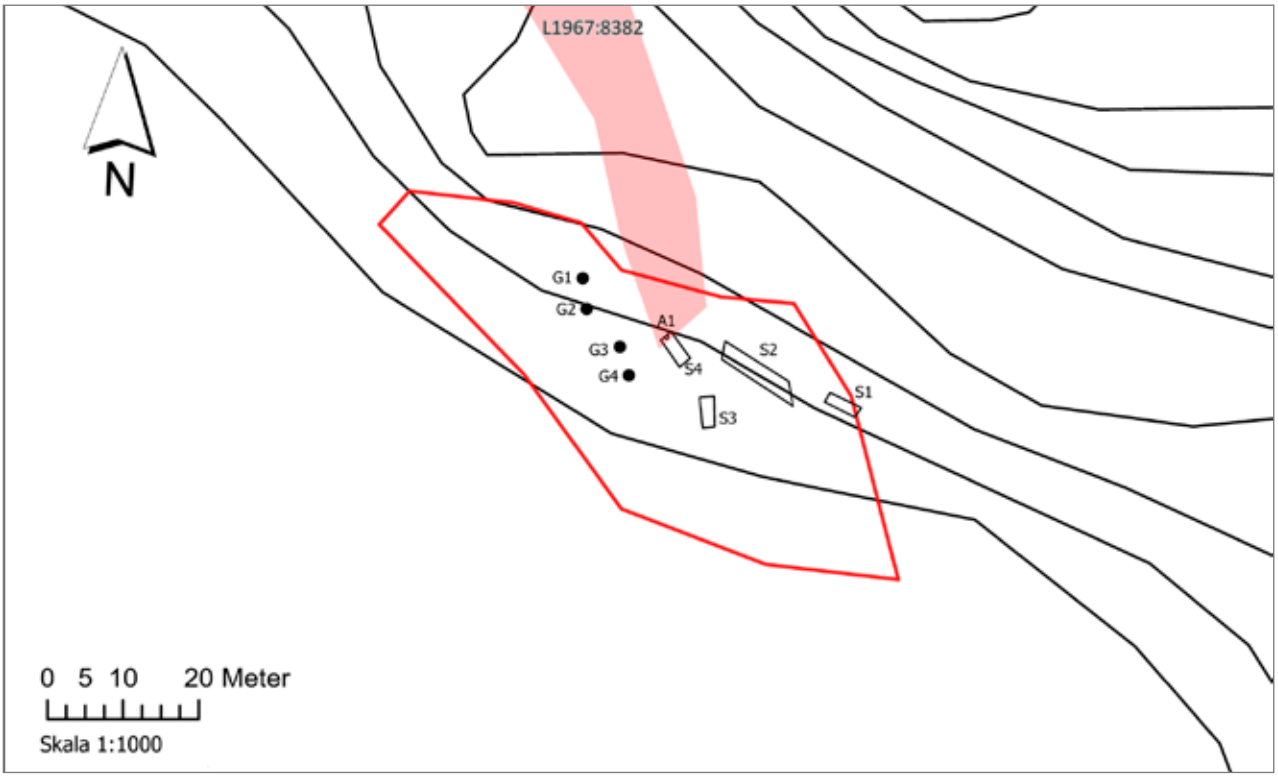

Figur 6. Översiktskarta undersökningsområde, fornlämning L1967:8382. Grävda ytor (svarta punkter och polygoner), fornlämning (rosa polygon) samt undersökningsområde (röd linje). Skala 1:1 000.

Resultat gentemot undersökningsplanen

Bohusläns museum anser att resultatet av den avgränsande förundersökningen, baserat på de fyra undersökningsschakten och de fyra grävenheterna, motsvarar undersökningsplanens förväntningar och utförande. Den anläggning, en härd, som påträffades kunde i ett rumsligt sammanhang knytas till den redan kända boplatsen och behövde därmed endast dokumenteras i plan, likt föreskrivit. Likaså kunde lokala naturvärden (det vill säga ekar och skyddad flora) bevaras utan att det arkeologiska företaget, dess avgränsande syfte och dess resultat kom att påverkas i någon ansenlig grad.

Slutsatser samt åtgärdsförslag

Bohusläns museum förordar inga vidare åtgärder inom det aktuella ärendet och anser att den avgränsande förundersökningen klarställt att den berörda fornlämningen ej torde sträcka sig längre varken åt söder eller väster och att fornlämning L1967:8382 befintliga utbredning bibehålls. Den anläggning som påträffades i schakt 4 förs sedermera till fornlämningens beskrivning vilken uppdateras i Fornreg. Vad Bohusläns museum däremot förordar är att eventuell exploatering av fornlämningen eller norr om den, bör en sådan föregås av en regelrätt förundersökning då ytterligare förekomst av anläggningar samt fynd från stenålder (vilket tidigare påvisats), förefaller sannolik.

Referenser

Litteratur

Cullberg, C. et al. 1981. *De första människorna i Bohuslän*. Bohusläns museum. Uddevalla.

Kindgren, H. 1998. *Uddevalla före Uddevalla*. Bohusläns museums årsbok. Uddevalla.

Kristensson, S. 1953. *Uddevalla stads historia,* band II. Uddevalla.

Kristensson, S. 1956. *Uddevalla stads historia*, band III. Uddevalla.

Lindstam, C.S. 1966. *Ortnamnen i Göteborg och Bohuslän. XII Ortnamnen i Lane härad 1. Bäve och Lane-Ryrs socknar samt Uddevalla stad*. Institutet för ortnamn och dialektforskning i Göteborg. Göteborg.

Historiskt och geografiskt statistiskt lexikon öfver Sverige. Andra Bandet (1859-1870).

Otryckta källor

BM Arkiv. Tinnberg Inventering av stenåldersboplatser inom Uddevalla stads obebyggda områden. M15B:2

Kindgren & Olsson. 1980. Stenåldersboplats Uddevalla/Bäve sn 29 M15A73:1

Lantmäterimyndigheternas arkiv. Akt 1485k-1/1 829. Karta över berörda delen av ägorna till Uddevalla Stad 1829

Fornreg

Tekniska och administrativa uppgifter

Länsstyrelsen dnr: 431-53556-2020
BM dnr: 20/0296
BM pnr: PA21004
Fornlämningsnr: L1967:8382
Uppdragsnummer: 202001644

Län: Västra Götalands län
Kommun: Uddevalla
Socken: Uddevalla
Fastighet: Elseberg 1:48

Ek. karta: 8154
Läge: X 6472586, Y 321538
Meter över havet: 30–50
Koordinatsystem: Sweref 99 TM
Höjdsystem: RH2000

Uppdragsgivare: Uddevalla kommun
Ansvarig institution: Bohusläns museum
Projektledare: Oscar Ortman
Projektgrupp: Oscar Ortman, Mattias Frisk
Konsulter: Stene Entreprenad

Fältarbetstid: 2021-03-22–2021-03-24
Undersökt yta: 48 m²
Arkiv: Bohusläns museums arkiv
Fynd: Inga fynd omhändertogs

Bilagor

Bilaga 1. Kontexttabell

Bilaga 2. Förteckning över grävenheter

Bilaga 1. Kontexttabell

Schakt	Storlek (m)	Djup (m)	Lagerbeskrivning (m)	Kommentar
1	1,8 x 5	0,25	0-0,2 Brunjordsprofil därunder lera, en del småsten och skalgrus	
2	1,8 x 9	0,25	0-0,2 Brunjordsprofil därunder lera, två större block, en del småsten i norra delen av schaktet	I schaktet fanns två fyndförande matjordsfickor
3	1,8 x 4	0,40	0,1 vegetationsskikt därunder påförda massor ner till 0,35 m därunder lera	
4	1,8 x 4	0,25	0-0,2 Brunjordsprofil där under lera	A1: En härdrest i norra delen av schaktet. Anläggningen var 0,4x0,35 meter stor. Fyllningen bestod av tre skörbrända stenar, sotig humös lera

Bilaga 2. Förteckning över grävenheter

Enhet	Bredd	Längd	Djup	Beskrivning
Grävenhet 1	0,4 m	0,45 m	0,3 m	Torv 0,1 m, matjord 0,1 m, därefter undergrund.
Grävenhet 2	0,5 m	0,5 m	0,2 m	Torv 0,1 m, matjord 0,1 m, därefter undergrund.
Grävenhet 3	0,5 m	0,5 m	0,2 m	Torv 0,1 m, matjord 0,1 m, därefter undergrund.
Grävenhet 4	0,5 m	0,5 m	0,2 m	Torv 0,1 m, matjord 0,1 m, därefter undergrund.

STENE